

Oponentský posudek
bakalářské práce M. Vysoudilové
Kulturní šok a jeho vliv na člověka

Autorka předložila práci o rozsahu 111 stran + 9 stran příloh. Teoretická část práce je členěna do pěti oddílů (kulturní šok, kultura a duševní zdraví, migrace, multikulturní výchova a transkulturní psychologie, charakteristika problému). Empirická část je rozčleněna také do čtyř oddílů (výzkumné otázky a zkoumané okruhy problémů, metodika, výsledky, diskuse). Samostatně je uveden Závěr. Součástí práce je anotace, seznam použité literatury, seznam grafů, seznam tabulek. Přílohy zahrnují dva dotazníky: originální dotazník autorky práce a dotazník kulturního šoku v angličtině od R. Tafta. Seznam literatury obsahuje 20 titulů publikací (z toho 19 v češtině a 1 v angličtině) a 12 citací internetových zdrojů (z toho 5 v češtině a 7 v angličtině). Pokud jde o publikace vyšlé tiskem, autorka se opírá o novější zdroje (z posledních 5 let je 6 prací, prací vyšlých před 6-10 lety je 9).

Volba tématu je promyšlená, teoreticky závažná a pro současnou situaci ve světě velmi důležitá. Zahrnuje problematiku, která se dotýká v různé míře většiny občanů, ať už ve styku s příslušníky jiných kultur u nás anebo případů, kdy se sami ocitnou delší dobu v zahraničí. Zvolené téma zajímá jak odbornou, tak laickou veřejnost.

Teoretická část práce. Výklad poskytuje rámcový přehled důležitých poznatků. Postupuje od možných definic pojmu kulturní šok, přes naznačení teoretických přístupů ke zkoumání pojmů kultura a duševní zdraví, migrace, multikulturní výchova a transkulturní psychologie.

Připomínky k teoretické části práce:

- Ani v úvodu, ani teoretické části práce není nijak specifikován vztah zvoleného tématu - kulturního šoku - k *ošetřovatelství*; pouze v závěru (s. 102) autorka argumentuje tím, že k nám přijíždí mnoho turistů a přibývá emigrantů.
- Výklad se snaží postupovat od specifického jevu (kulturní šok) k širšímu kontextu, v němž se daný jev vyskytuje. Tato logika však není důsledná, střídají se úrovně obecnosti. Každý oddíl je koncipován zvláště, samostatně, bez systematického vzájemného odkazování na ostatní probrané pojmy.
- V teoretické části není diskutována otázka vlivu *délky pobytu* a tím i délky odloučení od mateřské země na intenzitu kulturního šoku. Jediná zmínka (bez specifikace vlivu) je na s. 8.
- Pojem hodnoty (s. 21) je chybně vyložen. Rozhodně nejde o *návyky a sklon chování*, jak uvádí autorka..
- Velmi zkreseně je podán obsah a rozsah pojmu křesťanství (s. 34). Je fakticky ztotožněn s římsko-katolickou církví a úplně je pomínuto celé spektrum protestantských církví a pravoslavná církev.

Empirická část práce se snažila prostřednictvím dotazníku s uzavřenými i otevřenými položkami zachytit hlavní aspekty kulturního šoku a to u 12 českých občanů, kteří pobývali ve dvou odlišných arabských zemích - v Saudské Arábii a v Egyptě. Délka pobytu v zahraničí variovala od 1 roku do 13 roků. Značné rozdíly byly i v důvodu pobytu – od pouhého doprovodu rodinného příslušníka přes přechodné zaměstnání až po sňatek a odchod

s manželem do jeho země. Autorka explicitně formulovala hlavní výzkumnou otázku (*Jaký vliv má kulturní šok a jeho fáze na člověka?*). Tu pak rozvedla do 10 dílčích výzkumných otázek, na něž hledala odpovědi.

Výsledky výzkumu jsou přehledně zpracovány, prezentovány pomocí tabulek i grafů, stručně komentovány. Oceňuji, že autorka srovnávala shody a rozdíly ve dvou skupinách respondentů (pobývajících v Saudské Arábii, pobývajících v Egyptě) podle řady kritérií.

Připomínky k empirické části práce:

- Je škoda, že autorka při odpovídání na dotazníkovou položku č. 10 nutila respondenty, aby se (pokud jde o průběh kulturního šoku) identifikovali s křivkou neexistujícího průměrného člověka a nepožádala je, aby nakreslili svoji vlastní křivku. Dozvěděla by se více.
- Bez bližšího vysvětlení se ve výkladu pracuje s termínem *reorganizace státního systému* (např. na s. 69, 97). Zřejmě jde spíše o specifickou formu státního systému, které je pro Čechy nezvyklá, ale výraz *reorganizace* je matoucí.
- V oddíle Diskuse není zmínka o tom, nakolik jsou získané výpovědi respondentů spolehlivé a nakolik jsou zatíženy efektem „sociální žádoucnosti odpovědí“. Tedy snahou neřící úplně všechno, co si myslím a spíše uvést to, co je společensky přijatelné a neohrozí mne.
- V oddíle Diskuse chybí konfrontování zjištěných výsledků s údaji v odborné literatuře, pojednávající o kulturním šoku.

Závěry práce jsou účelným shrnutím celého textu. Překvapuje však, že ani zde není (kromě zmínky, že kulturní šok má i své somatické dopady), naznačena souvislost s ošetřovatelskou péčí o kulturně odlišné pacienty, ani přímá vazba na výjezdy našich sester za zdravotnickou praxí do kulturně odlišných zemí.

Práce s literaturou byla již výše zmíněna. Všechny citované práce jsou z let 1986-2013. Těžiště literárních pramenů je v novější literatuře, což je dobře.

Jazyková kvalita textu. V textu se objevují některé neobratné formulace: *všech 12 respondentů bylo použito v této práci* (s. 42), pravopisné chyby (*moct* – s. 16, *arabský poloostrov* – s. 32), hrubé chyby (*dva respondenti negativní pocity neprožily* – s. 95).

Celkové stanovisko. Jde o solidní zpracovanou studii. Na textu je znát, že autorka nemá ještě zkušenosti s výzkumnou činností a s psaním rozsáhlejších textů. Empirická část je výrazně lepší, ne teoretická.

Otázky pro obhajobu práce:

- a) V čem se shodují a v čem se naopak výrazněji liší odpovědi Vašich respondentů, kteří mají to společné, že zažili kulturní šok?
- b) Roztřídila jste respondenty podle země, kde žili (Saudská Arábie, Egypt). Pokuste se charakterizovat skupinu osob, snášely změnu nejlépe a skupinu osob, které snášely změnu nejhůře.

Klasifikování práce.

Z důvodů, které jsou výše specifikovány, navrhuji známku: **velmi dobře.**

V Hradci Králové 20. 9. 2013

Prof. dr. Jiří Mareš, CSc.